

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 504:303.43

Скрипчук П.М.,
д.е.н, професор кафедри менеджменту
Судук О.Ю.,
к.с.г.н., старший викладач кафедри менеджменту
Національний університет водного господарства та
природокористування

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Skrypchuk P.,
Dr. Sci. (Econ.), Professor of management department
Suduk O.
Cand. Sci. (Agriculture), senior lecturer of management department
National University of Water Management
and Environmental Sciences

STRATEGY OF THE DEVELOPMENT OF GREEN BUSINESS THROUGH THE WATER MANAGEMENT IN UKRAINE

Постановка проблеми. Домінуюча нині економічна система, як складова соціо-еколого-економічного розвитку, є недосконалою, хоча вона дала певні результати в підвищенні життєвого рівня людства в цілому, і особливо її окремих груп. Разом з тим негативні наслідки функціонування цієї системи досить значущі: це екологічні проблеми (зміна клімату, опустелювання, втрата біорізноманіття), виснаження природного капіталу, широкомасштабна бідність, брак прісної води, продовольства, енергії, нерівність людей і країн.

Підтвердженням негативної динаміки є те, що вже сьогодні, приміром, ЄС витрачає на захист навколишнього природного середовища (НПС) майже п'яту частину свого бюджету. Таким чином впровадження стратегії «зеленої» економіки на сучасному етапі є дуже актуальною та незаперечною. Згідно визначення ЮНЕП «зелена економіка» - це «економіка, яка спрямована на зростання добробуту населення, ефективно використовує природні ресурси і одночасно зменшує екологічні ризики» [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку зеленої економіки, лежать в основі досліджень таких вітчизняних вчених, як: Т.П. Галушкіна [1], Л.Г. Мельник, Б.В. Буркинський, В.Є. Реутов [1], М. Борушак, Д.М. Стеченко, В.С. Семенов та ін., які при дослідженні ринкових перетворень звертають увагу на необхідність формування концепцій регіонального та адміністративно-територіального розвитку на засадах «sustainable development», що означає відтворюваність екологоорієнтованої економіки. Зокрема, у їхніх працях проведена оцінка екосистемних

послуг як на національному рівні, так і міжнародному, розглянута можливість забезпечення зайнятості населення за рахунок створення «зелених» місць та ін.

Набувають все більшого поширення проблеми, пов'язані із раціональним водокористуванням, управлінням водогосподарським комплексом як обов'язковою складовою фактично всіх галузей економіки, природної монополії.

Проблеми розвитку водного господарства, структури, механізмів управління та оцінювання водогосподарського комплексу, лежать в основі досліджень таких вітчизняних вчених, як: Голян В.А., Головинський І.Л. [8], Грановська Л.М., Закорчевна Н.Б., Паламарчук М.М., Сташук В.А., Хвесик М.А., Яроцька О.В. [8], Яцик А.В. та ін. Зокрема, у їхніх працях запропоновані перспективні напрями реформування системи управління водними ресурсами та вдосконалення механізмів регулювання водокористування. Проте методологічні основи та інноваційні аспекти розвитку водогосподарської галузі потребують корегування у напрямку формування водогосподарського менеджменту, як цілісної системи у структурі природокористування, охорони довкілля та якості життязабезпечення.

Постановка завдання. Стратегічним пріоритетом формування «зеленого» бізнесу в Україні через призму водогосподарського менеджменту є екологічна трансформація водного господарства та всіх суміжних галузей економіки. Основні чинники формування «зеленого» бізнесу, які пов'язані із глобальними тенденціями екологічної трансформації водного господарства поділяються на екзогенні та ендогенні. Екзогенні чинники екологічної трансформації водогосподарського комплексу пов'язані із зовнішніми впливами на нього - входженням на український ринок іноземних інвесторів, які вже призвичаїлися до ведення «зеленого» бізнесу і змусили внести відповідні зміни до нормативно-правової бази; розвиток альтернативних джерел енергії, що зумовлено прийняттям закону про «зелений» тариф біотехнологій, екосистемних послуг тощо. До ендогенних чинників можна віднести скорочення обсягів водоспоживання та скиду забруднюючих речовин, виробництво органічної сільськогосподарської продукції; «зелений» туризм, ін.

Базові принципи екологічно безпечного і економічно доцільного управління водними ресурсами передбачають:

- 1) модернізацію правової і нормативної бази водокористування;
- 2) вдосконалення організаційного механізму управління;
- 3) реорганізацію економічного механізму раціонального водокористування;
- 4) розвиток системи комплексного моніторингу водних об'єктів і автоматизованих систем обробки даних;
- 5) підвищення рівня обґрунтованості рішень щодо управління водогосподарськими системами.

Метою статті є формування основоположних засад розвитку «зеленої» економіки в Україні з врахуванням забезпечення економіки водними ресурсами й їх раціональне використання та збереження. Стратегія зеленого зростання будується на зміцнювальних один одного аспектах економічної та екологічної політики. У ній враховується вся цінність природного капіталу як фактора виробництва та його роль у зростанні, наголошується на рентабельні шляхи пом'якшення тиску на водні ресурси з тим, щоб вплинути на перехід до нових схем зростання, не переступити через критичні регіональні та глобальні екологічні пороги.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний досвід свідчить, що країни світу використовують різні інструменти «зеленої економіки» в своїй національній політиці та стратегіях розвитку. Інвестування в охорону довкілля є важливим елементом багатьох пакетів заходів зі стимулювання економіки. Найбільший обсяг «зелених» інвестицій у рамках екологічно-орієнтованих заходів, передбачених державними пакетами дій з відновлення економіки, припадає на Китай (22300 млн. євро), Японію (12300 млн. євро), Корею (9300 млн. євро), Францію (5700 млн. євро), Данію (700 млн. євро), Бельгію (118,8 млн. євро) [4].

Розглядаючи європейський вектор в економіці України, потрібно враховувати такі Європейські директиви та Закони України: Концепцію національної екологічної політики України на період до 2020 року, Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, Водну стратегію України на період 2011 - 2020 рр., комплексну державну програму енергозбереження України, Закон України «Про охорону НПС», Водний кодекс, Кодекс про надра, Концепції загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005 –

2025 рр. та ін. На сьогодні дослідники ЮНЕП визначають десять секторів для «озеленення» економіки, а саме: сільське господарство, опалення та освітлення будівель, енергопостачання, рибальство, лісове господарство та промисловість, включаючи заходи з підвищення енергоефективності, туризм, транспорт, управління відходами та управління водними ресурсами [3]. Так, на нашу думку, завданнями та цілями екополітики є першочергові рішення, які приведені в таблиці 1.

Таблиця 1
Завдання та кінцеві цілі державної політики у зелених секторах економіки

№	Сектор економіки	Напрями озеленення сектору	Кінцеві цілі
1	Сталий транспорт	Перехід на низько вуглецеві види палива. Інвестування в енергоефективні види транспорту, електрифікацію, залізничний транспорт. Планування зеленої міської інфраструктури для транспорту.	Скорочення споживання палива світовим парком автомобілів до 2050 року на 50%, попередження викидів CO ₂ щорічно обсягом 2 гигатонн, створення 3,8 млн. нових робочих місць у світі, <i>розвиток водного транспорту.</i>
2	Стала енергетика	Інвестування в інтелектуальні енергорозподільчі системи типу «smart grids», в інфраструктуру відновлювальних джерел енергії, використання технологій альтернативної енергетики	Понад 20 млн. додаткових робочих місць: 2,1 млн. у вітроенергетиці, 6,3 в геліофото-електричній галузі, 12 млн. в сільське господарство і промисловість, пов'язані з виробництвом біопалива. Зменшення викидів вуглецю
3	Стале сільське господарство	Інвестування у стає сільське господарство, включаючи органічне землеробство. Відрахування розвинутими країнами частини стимулюючих пакетів на користь країн, що розвиваються.	До 2050 р., згідно прогнозів, один гектар Землі повинен прокормити від 6,1 до 6,4 осіб проти 4,5 осіб у 2005 р. Створення на 30% більше робочих місць, <i>маркування НАССР продукції, еколого-економічне обґрунтування проектів зрошення, оптимізація норм зрошення, екосертифікація сільськогосподарських угідь.</i>
4	Водогосподарський менеджмент	<i>Інвестування в інфраструктуру забезпечення чистою водою, екологічний аудит водних басейнів, зокрема басейну річки Дніпро, сертифікація систем ДСТУ 190 та системи якості ISO 14000 на підприємствах, сертифікація басейнів, удосконалення законодавчої бази та розробка стандартів, які регулюють діяльність із водогосподарського менеджменту</i>	До 2015 р. удвічі зменшити кількість людей, що не мають постійного доступу до безпечної води та базової санітарії. Глобальний виграш у 38 млрд. дол. США у річному обчисленні, <i>екосертифікація водогосподарських басейнів, зелений туризм, стає водокористування у великих басейнах річок</i>
5	Екологічна інфраструктура	Інвестування у здорові екосистеми: водозбірні басейни, річкові системи, водно-болотні угіддя, ґрунти, ліси, океани та коралові рифи, що надають важливі економічні послуги.	Створення значної кількості додаткових робочих місць (від 10% до 40% від обсягу інвестицій). Скорочення використання природних ресурсів. <i>Виробництво органічної продукції</i>

*Доробки авторів виділено курсивом.

Разом з тим зелений бізнес – це, в першу чергу, комерційна діяльність, спрямована на отримання прибутків. У короткостроковому періоді створення доданої вартості завжди буде мати більший пріоритет порівняно з пріоритетами зменшення впливу на довкілля та оптимізації використання водних ресурсів за інших рівних умов. Проте особливістю «зелених» і екологічних технологій є довготривалі проекти, які враховують перспективи розширення ринків для екологічних товарів та послуг, можливості впровадження та здешевлення новітніх екоефективних технологій, зменшення цін на енергоресурси з відновлюваних та альтернативних джерел, державно-приватні й державні програми; самофінансування за регіональним принципом на умовах пільг для бізнесу. У стимулюванні цих процесів важливу роль відіграють національні уряди через впровадження відповідних стандартів та регуляторних актів, розширення обсягів фінансових ресурсів на дослідження, розвиток і демонстрацію переваг нових технологій [6].

Засоби, які є у розпорядженні нових компаній зеленого бізнесу та тих, що трансформуються у більш ресурсоефективні та екологічно-орієнтовані, можна поділити на три групи: методики та інструментарій сприяння ресурсно-ефективному та більш чистому виробництву (РЕБЧВ); впровадження зелених технологій; інвестиції у розвиток зелених технологій, екологічної інфраструктури та модернізацію виробництва. Інша складова РЕБЧВ – екологічне управління – зосереджується на контролі за відходами та емісією забруднюючих речовин, здійсненні оцінки впливу забруднень на довкілля згідно з підходом, закладеним у міжнародних стандартах ISO 14000. У сфері екологічного управління розробляються також нові стандарти ISO 50000. Важливу роль у підвищенні корпоративної соціальної відповідальності за забруднення промисловістю навколишнього середовища відіграє розроблення стандарту з адміністративного управління ISO 26000. В Україні у рамках РЕБЧВ реалізується положення концепції екологічної сертифікації. Проте для подальшої реалізації положень екологізації економіки необхідно використовувати «Бачення-2050» Всесвітньої бізнес-ради зі сталого бізнесу, що прогнозує за рахунок реалізації низько-вуглецевих ресурсно-ефективних проектів, розширити можливості ділової активності в різних сегментах бізнесу до 3-10 трлн. дол. США у 2050 році [1].

Держава в змозі забезпечити обмежену частку інвестицій, необхідних для підтримки розвитку зеленого бізнесу та зелених технологій. Серед таких спеціальних інструментів фінансового ринку для вирішення сталого функціонування водогосподарської сфери є: міжгалузеві та державні програми з додатковою участю бізнесу та розподілом відсотків прибутку; створення інвестиційних фондів для фінансування компаній зеленого бізнесу; надання кредитів на фінансування екологічних програм; тендери; екострахування та страхування ризиків природних катастроф та зміни клімату.

Розробка теоретико-методологічних та науково-практичних підходів до формування водогосподарського менеджменту в рамках зеленої економіки включає постулати, які приведені на рис. 1.

Рис. 1. Основні постулати формування водогосподарського менеджменту в Україні

Джерело: розробка авторів

Розробка теоретико-методологічних та науково-практичних підходів до формування водогосподарського менеджменту включає наступні постулати: державний підхід до розробки стратегій розвитку водогосподарського комплексу, як монопольної галузі функціонування економіки держави.; системний аналіз стану і тенденцій водозабезпеченості та водокористування в державі; достатність, дієвість й гармонізація законодавчо-нормативного забезпечення; еколого-економічні особливості функціонування галузі та перспективи розвитку; науково-технічне забезпечення функціонування та раціонального використання всіх видів природних, зокрема, водних ресурсів у контексті світових природних та соціо-еколого-економічних процесів.

Висновки та подальші дослідження. Національна політика сприяння інвестиціям у зелену економіку, зокрема у водогосподарський комплекс, повинна передбачати не тільки створення рамкових умов для реалізації бізнесом своїх можливостей, захисту прав інвесторів та узгодження іноземних інвестицій з національними стратегіями розвитку, але й провадження відповідної промислової політики – створення кластерів у зелених секторах для кращого використання робочої сили і природних ресурсів, поширення технологій шляхом зміцнення зв'язків ТНК з місцевими підприємствами.

Література

1. Буркинський Б.В. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України. - Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011. – 348 с.
2. Водная стратегия РФ на период до 2020 года; утв. распоряжением Правительства РФ № 1235-р от 27 августа 2009 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.consultant.ru/page.aspx1025293>.
3. Глобальный новый зеленый курс. Доклад ЮНЕП. Март 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unep.org/greeneconomy
4. Доповідь про зелену економіку ЮНЕП, 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ru/development/sustainable/ger/>
5. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17_3
6. Концепція розвитку водного господарства України 14.01.2000 № 1390-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1390-14>
7. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/>
8. Хвесик М.А. Продуктивність водоресурсних джерел України: теорія і практика / М.А. Хвесик, І.Л. Головинський, О.В. Яроцька ; під загальною редакцією чл.-кор. НАН України, д.е.н., проф. Б.М.Данилишина. – К. : 2007. – 412 с.

References

1. Burkynskiy, B.V., Halushkina, T.P. and Reutov, V.Ye. (2011) „Green” economy through the transformational changes in Ukraine”, 348 p.
2. Water strategy of the Russian Federation until 2020, available at: <http://government.Consultant.Ru/page.aspx1025293>.
3. Global new green course. Report of UNEP. March 2009, available at: www.unep.org/greeneconomy
4. Report about green economy UNEP (2011), available at: <http://www.un.org.ru/development/sustainable/ger/>
5. The Law of Ukraine The basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for 2020 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17_3
6. The concept of water management of Ukraine 14.01.2000 № 1390-XIV, available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1390-14
7. National environmental policy of Ukraine: Assessment and Development Strategy, available at: <http://www.un.org.ua/>
8. Khvesyk, M.A., Holovynskiy, I.L., Yarotska, O.V. and Danylyshyn, B.M. (2007), "The productivity of water sources of Ukraine: theory and practice", Kyiv, Ukraine, 412 p.

